

Ak. soch. Vojtěch Adamec
Hyacintová 2819/6
106 00 Praha 10
Tel: 602742702
e-mail: vojtech.adamec@centrum.cz
web: www.vojtechadamec.cz

PRAHA-VINOŘ
Svatokřížská (29.) výklenková kaple poutní cesty do Staré
Boleslavi

ZPRÁVA Z RESTAURÁTORSKÉHO PRŮZKUMU A
RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR

I. Lokalizace památky:

Kraj: Hlavní město Praha

Okres: Praha

Obec: Praha, Praha-Vinoř

Bližší lokalizace popisem: za industriálním areálem u rybníka, nedaleko ulice Štěpánská

Název památky: Svatokřížská (29.) kaple ze souboru původně 44 kaplí při někdejší poutní cestě do Staré Boleslavi

Rejstříkové číslo památky: 40703/1-1635

II. Údaje o památce:

Autor: neznámý

Donátor: baron Wolfgang Maxmilián z Lamingen

Sloh: baroko

Datace: 1674-1679

Rozměry:

- viz přiložené zaměření (základní rozměry, celková výška kaple cca 5,5m, šířka kaple 3,65m, hloubka kaple 1,22m)

Materiál:

- většina zdiva kaple – zdivo z lomového kamene kombinované s cihlou položené na vápennou maltu (lomový kámen – většinou opuka či slín místy i jemnozrnný pískovec) a opatřené dvouvrstvými vápennými omítkami se závěrečným nátěrem na vápenné bázi, dnes většinou nahrazenými nebo přetaženými novodobými omítkami vápenocementovými opět opatřenými nátěrem
- vybrané architektonické prvky a články – jemnozrnný světle až sytě okrový pískovec pražského typu (patky pilastrů s navazujícími úseky soklu na čelních nárožích kaple, nárožní úseky hlavic pilastrů s navazujícím architrávem a vlysem, roztržené úseky římsy na čelní straně uzavírající nárožní úseky kompletního kladí a na ně navazující římsa trojúhelného tympanonu současně tvořící krytinu nízké sedlové stříšky)

Prozatím zjištěné údaje o předchozích opravách:

- terénní úpravy v okolí kaple a oprava stříšky ...?

III. Údaje o akci:

Vlastník, investor: Hlavní město Praha, MČ Vinoř, Spolek Via Sancta Mariana

Termín realizace průzkumu: duben 2025

Památkový dohled: NPÚ ÚOP v Praze, Odbor památkové péče MHMP

Popis památky:

Výklenková kaple zvaná Svatokřížská stojí v místě, kudy kdysi vedla poutní cesta z Prahy do Staré Boleslavi. Byla součástí souboru celkem 44 kaplí postavených mezi lety 1674 a 1679 na podnět jezuitů, kteří spravovali poutní kostel zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi, v němž je chován nejvýznamnější mariánský obraz na území Království českého, tzv. „Palladium země české“.

Význam této poutní cesty, která upomínala nejen na samotný vzácný reliéf s polopostavou Panny Marie s Ježíškem v náručí, ale také na další významné osobnosti z dějin spásy, sv. Václava, jeho babičku sv. Ludmilu, jeho přítele bl. Podivena, ale třeba také sv. Jana Nepomuckého, který rovněž pout' k tomuto milostnému obrazu vykonal, dokládá nejen to, že je popsána v knize *Poselkyně starých příběhů českých* od křížovníka s červenou hvězdou

korunní římsy, přičemž právě desky, které tvoří římsu tympanonu zároveň tvoří krytinu samotné sedlové stříšky kapliček. Svatokřížská kaple byla z pohledu materiálu vystavěna právě tímto způsobem.

Původní barokní omítky, které se dnes objevují jen v nepatrných pozůstatcích na zadní straně výklenku byly většinou ovšem překryty nebo dokonce nahrazeny při následných opravách omítkami, povětšinou, zdá se, vápenocementovými, stejně jako původní omítky dvouvrstvými se silnějším a hrubším jádrem a jemnější silně utaženou tenkou štukovou vrstvou s výraznějším podílem pojiva.

Omítkou opatřené plochy zdiva kaple byly při poslední opravě opatřeny bílým nátěrem, naopak povrch kamenných prvků byl při poslední opravě ponechán bez nátěru. Na napekovaných omítkách, které jsou patrné v záklenku niky kaple je patrné, že původně byly opatřeny světle okrovým nátěrem. Ten se také objevuje na spodní straně římsy. Na rozdíl od jiných kaple se zde ani na dochovaných plochách starších omítek ani na kamenných prvcích neobjevují pozůstatky sytě červeného nátěru.

Metody restaurátorského průzkumu:

V této chvíli byl proveden vizuální průzkum zaměřený na posouzení celkového stavu kaple i rozsahu a charakteru poškození jejích jednotlivých částí. Zároveň byla pořízena kompletní dokumentace stávajícího stavu a dále byly shromážděny základní informace o kapli dostupné v literatuře a dalších zdrojích. Zjištění učiněná v průběhu vizuálního průzkumu byla konfrontována s poznatky a zkušenostmi získanými v průběhu restaurování Kájovské kaple a při realizaci průzkumu dalších dochovaných kaplí někdejší poutní cesty, kaple Rokycanské, Nezamyslické, Nicovské a Šternberské.

IV. Popis a vyhodnocení stávajícího stavu kaple:

Kaple stojí za průmyslovým areálem, nedaleko nedávno revitalizovaného rybníka. Z úpravy terénu v bezprostředním okolí kaple je zřejmé, že v rámci terénních prací a dalších úprav souvisejících s revitalizací rybníka došlo také ke snížení postupem času navýšeného terénu u paty kaple a že zároveň byla plocha podél kaple vysypána kačírkem.

Tato úprava vedla ke snížení zvlhčení dolních částí zdiva i kamenných prvků kaple a tím pádem také k eliminaci jednoho z hlavních faktorů vedoucích k devastaci právě těchto částí kaple nejvíce poškozovaných vzlinající vlhkostí.

Současně také byla nedávno opravena stříška kaple s tím, že svrchní strana nízké sedlové stříšky byla pokryta bobrovkami. Bohužel v rámci této opravy nedošlo k obnovení kamenného křížku, který býval bezpochyby tak, jak u ostatních kaplí osazen na nízký profilovaný soklík na vrcholu trojúhelného tympanonu na čelní straně kaple.

Dále předpokládáme, že v rámci jakéhosi provizorního zajištění kaple byly rovněž odstraněny všechny uvolněné plochy omítek tak, aby nadále nedocházelo k zatékání do vzniklých puklin, zadržování srážkové vody v nich a tím pádem také k devastaci samotného zdiva kaple. To totiž vysvětluje, proč na rozdíl od jiných kaplí se na této nachází jen malé množství omítek, ať už těch původních nebo i těch, které pocházejí z následujících oprav pláště kaple.

Dochované pozůstatky povrchových úprav se zdají být soudržné, ale nevylučujeme, že se po postavení lešení ukáže, že je místy bude třeba zpevnit a injektovat, zvláště, když se bude jednat o dochované pozůstatky původních omítek.

Odkrytím rozsáhlých ploch zdiva se ukázalo, že to je místy povrchově i hloubkově narušené. V obou horních nárožích se na čelní straně objevují trhliny, které asi souvisejí s vyplavením spojovací malty, k němuž v důsledku dlouhodobé neúdržby v minulosti mezitím

v případě původních pekovaných omítek. Ty, pokud jsou uvolněné od povrchu zdiva, budou naopak k němu opět kotveny, a to pomocí injektážních prostředků na vápenné bázi.

Doplnění omítkových vrstev pak bude probíhat tak, aby bylo dosaženo horizontu poslední celkové opravy. To znamená, že nebude postupováno tak, aby byl celý povrch přepěnován. Závěrečnou úpravou zděných částí kaple s omítkami bude nátěr ve vápenné technologii, a to v barevnosti, která byla na základě doplňujícího restaurátorského průzkumu obnovena u Kájovské kaple.

V případě kamenných prvků bude postupováno obdobně. V průběhu čištění bude dbáno na zachování patiny kamene, ale současně také na zeslabení krusty. Jedním z klíčových momentů jejich restaurování bude jejich důsledné zpevnění a injektáž a prolepení všech trhlin.

Vzhledem k tomu, že se jedná o součást jednotně koncipovaného souboru, navrhuje se opětovně otevřít kruhovou niku v tympanonu čelní strany kaple, a to přesto, že jsme si vědomi důvodů, proč k této zjednodušující úpravě v minulosti došlo.

V případě modelačních doplňků, ty doporučujeme provádět umělým kamenem, a to tak, aby na jedné straně nedocházelo k zadržování dešťové vody na povrchu vybraných kamenných prvků, což by vedlo k jejich rychlejší devastaci, a na straně druhé, aby byla respektována jistá míra jejich poškození svědčící o jejich původnosti i stáří kaple.

V případě vybraných částí však bude nutné doplňky provést současně tak, aby došlo k jistému obnovení původního tvarového řešení architektonického prvku, a to i proto, aby se znovu stala čitelná architektonická skladba celku kaple. K tomu také povede lokální barevná retuš těchto prvků, jež by měla v principu vést k tomu, aby napříště nedocházelo k optickému vydělování částí provedených z lomového zdiva a opatřených vápennými omítkami a částí zhotovených z kamene, protože tomu tak v minulosti nepochybně nebylo.

V průběhu restaurátorských prací bude kladen důraz na využití všech dochovaných částí kaple a zároveň na použití tradičních materiálů a technologických postupů, které mají mimo jiné tu výhodu, že kaple pak bude přirozeně stárnout.

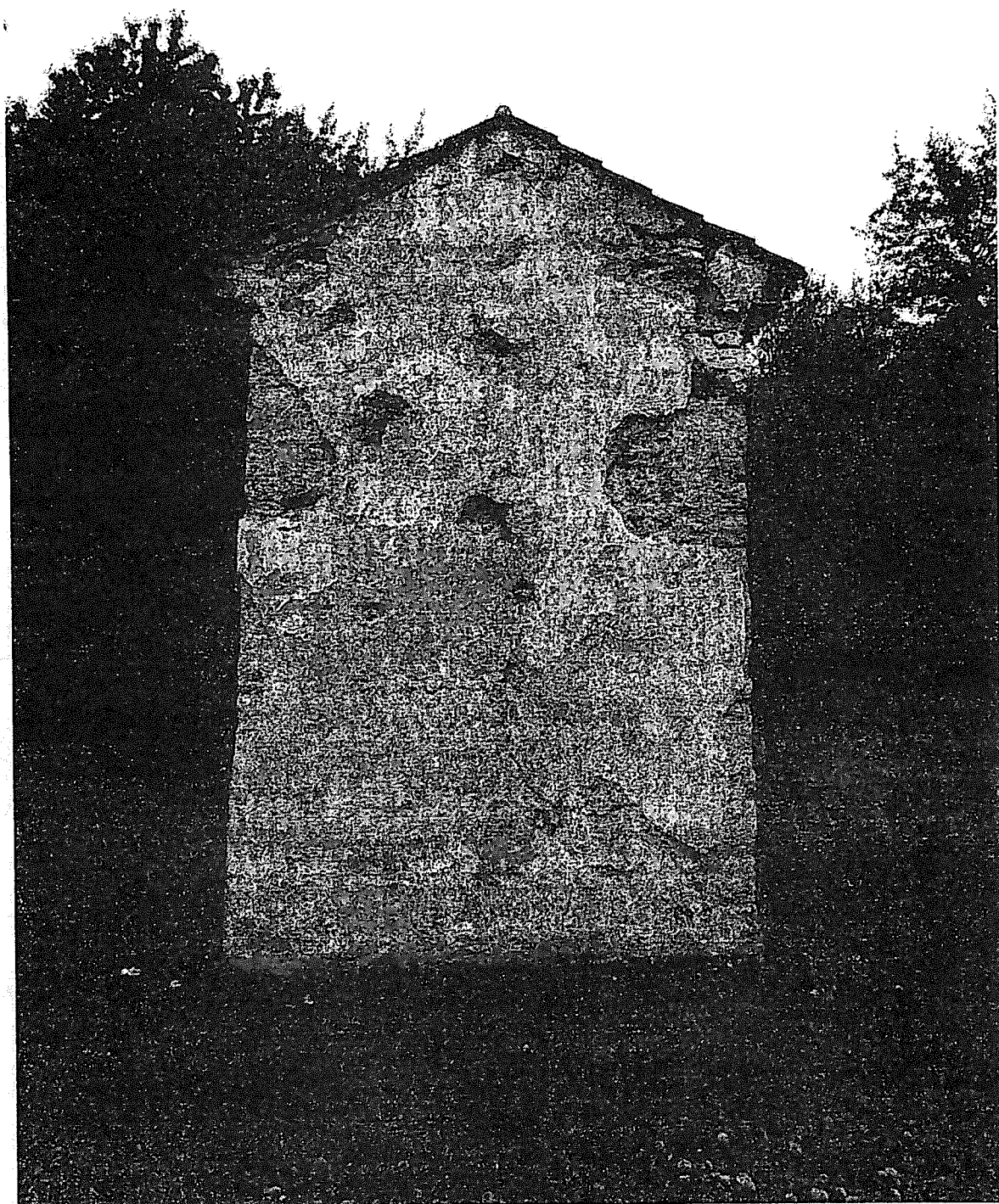
Z hlediska obnovy náboženské funkce kaple bude rovněž nutné doplnit chybějící křížek. Tady doporučujeme jej provést v kameni tak, jak je tomu u některých jiných dochovaných kaplí. Právě podle nich bude odvozena velikost i tvarové řešení nového křížku tak, jako tomu bylo v případě Kájovské kaple.

Kromě toho doporučujeme před přední stranu kaple položit velké pískovcové šlapáky, které jednak usnadní odtok dešťové vody od paty výklenkové kaple a jednak usnadní také její využití jako místa projevu zbožnosti.

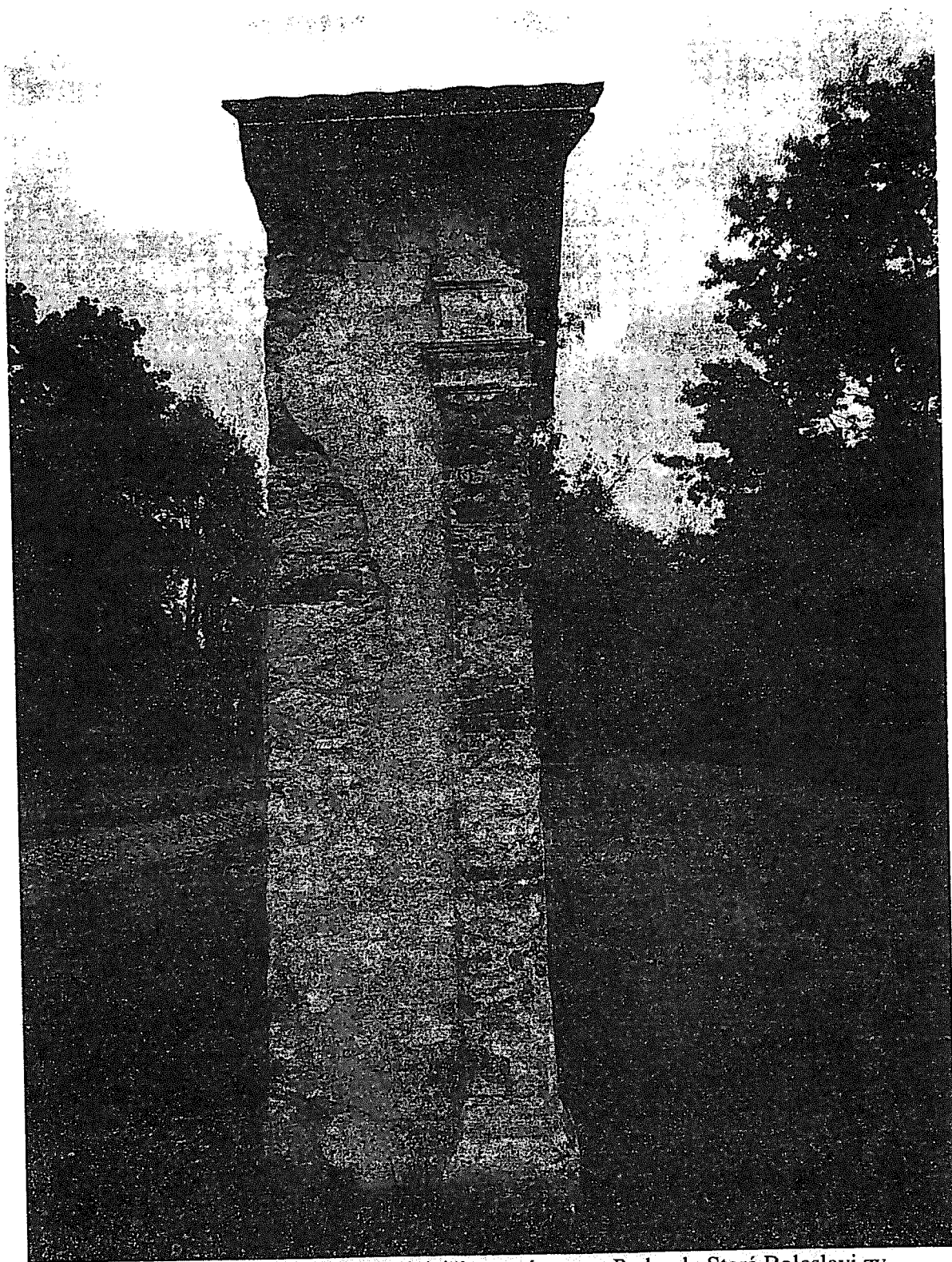
VI. Postup restaurátorských prací včetně návrhu použitých materiálů a technologických postupů:

1. doplňující restaurátorský průzkum provedený po postavení lešení a zaměřený jednak na upřesnění rozsahu a charakteru poškození, která nebylo možné posoudit na základě vizuálního průzkumu ze země a ze žebříku, a jednak na identifikaci rozsahu dochovaných starších povrchových úprav zejména v podobě omítkových vrstev na původním zdivu
2. prekonsolidace nejvíce poškozených míst kamene i omítek povrchovým smáčením prostředkem na bázi ethylesteru kyseliny křemičité – Ifest OH 100 fy Imesta, lokálně rovněž pomocí 3-5% roztoku prostředku na akrylátové bázi Paraloid B 72 fy Imesta
3. biocidní ošetření pomocí roztoku přípravku Mechstop fy Imesta
4. mechanické odstranění degradovaného spárování, zcela destruovaných a uvolněných novějších omítkových vrstev a degradovaných nebo špatně provedených modelačních doplňků
5. očištění a omytí povrchu všech částí s užitím teplé vody, smáčedel a nízkotlaké páry (v průběhu čištění bude brán zřetel na maximální zachování původní patiny kamene a

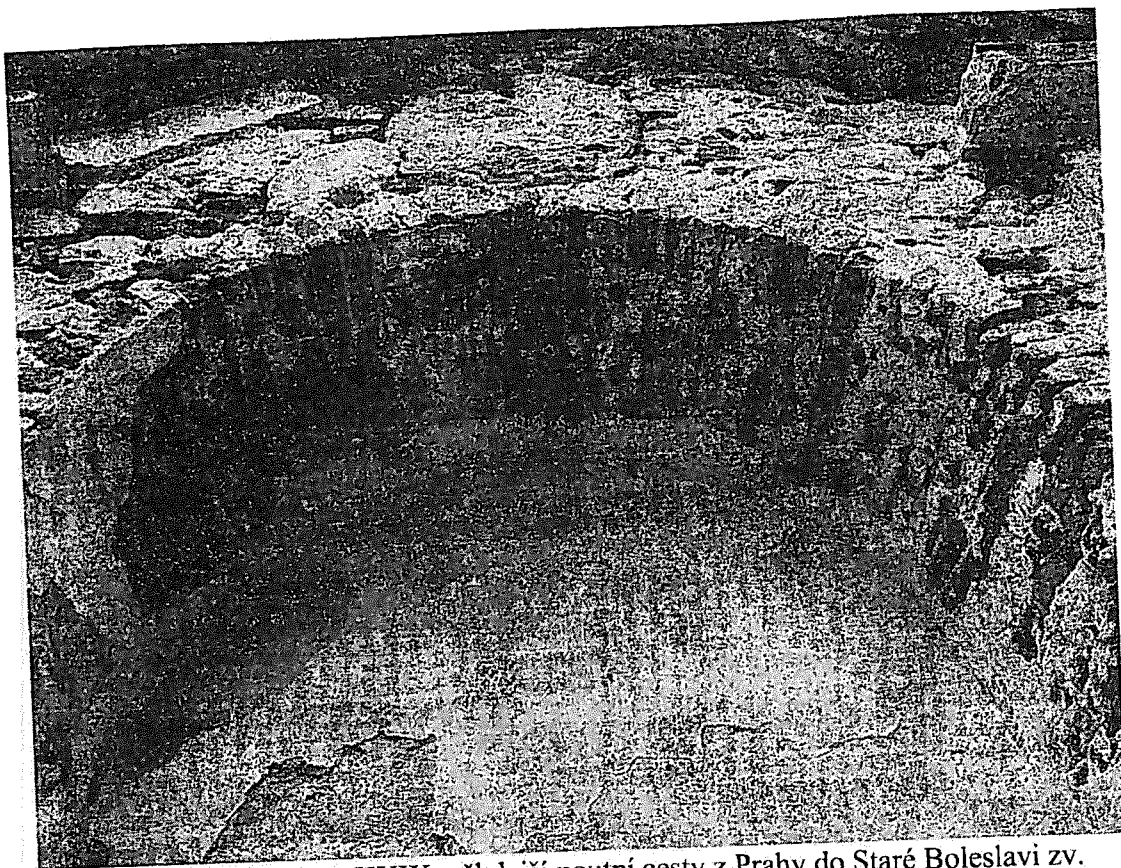
Fotodokumentace

Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv.
Svatokřížská, zadní strana kaple, celkový pohled – stávající stav

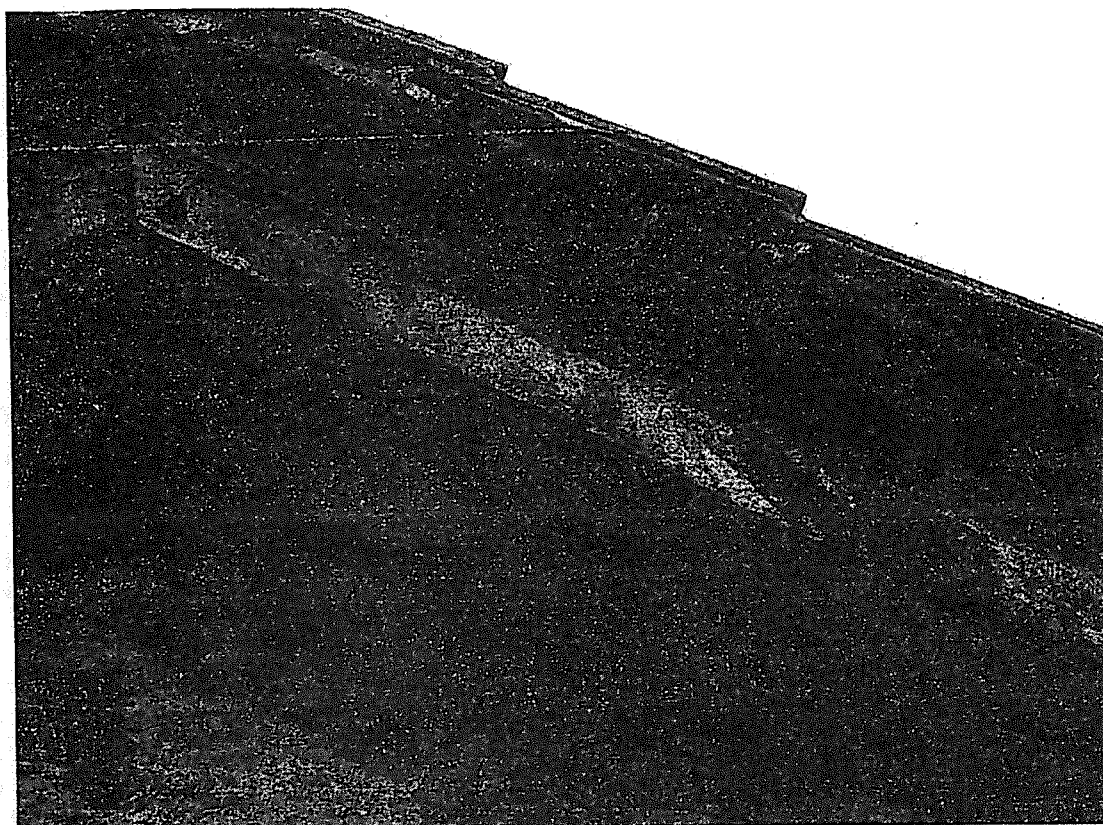
Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv.
Svatokřížská, čelní strana kaple, celkový pohled – stávající stav

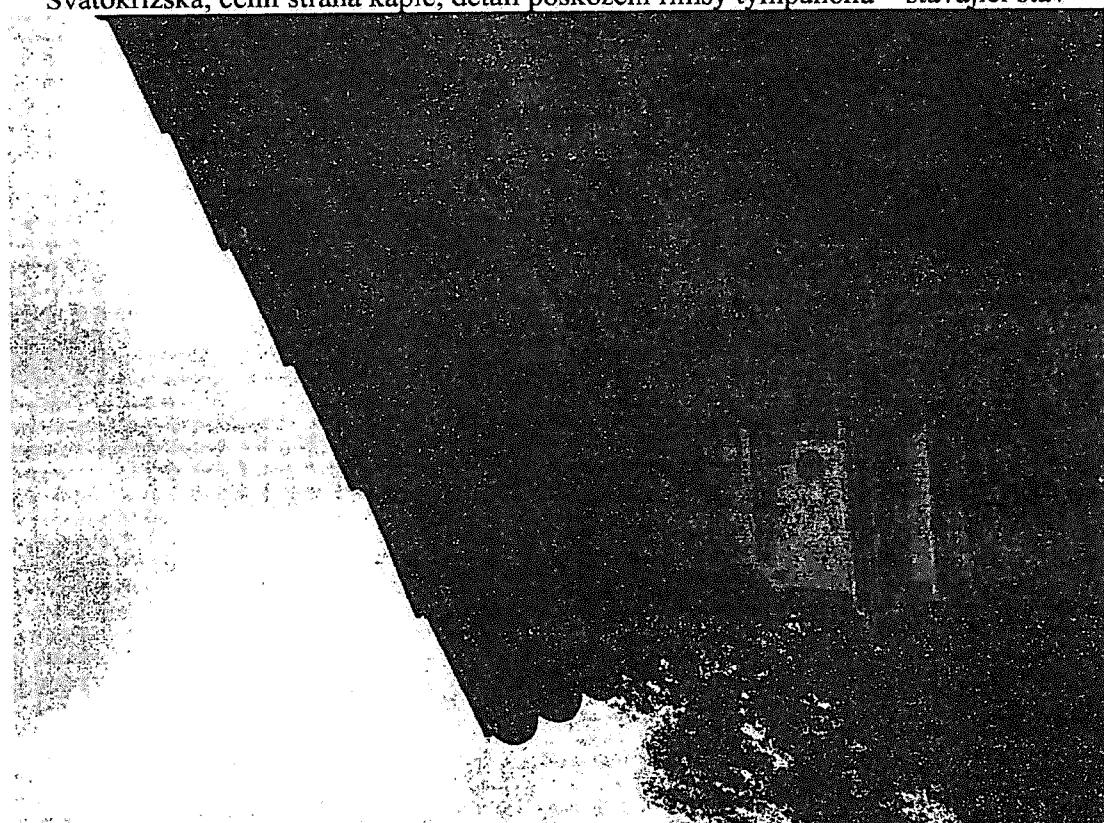
Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv.
Svatokřížská, čelní strana kaple, detail záklenku – stávající stav

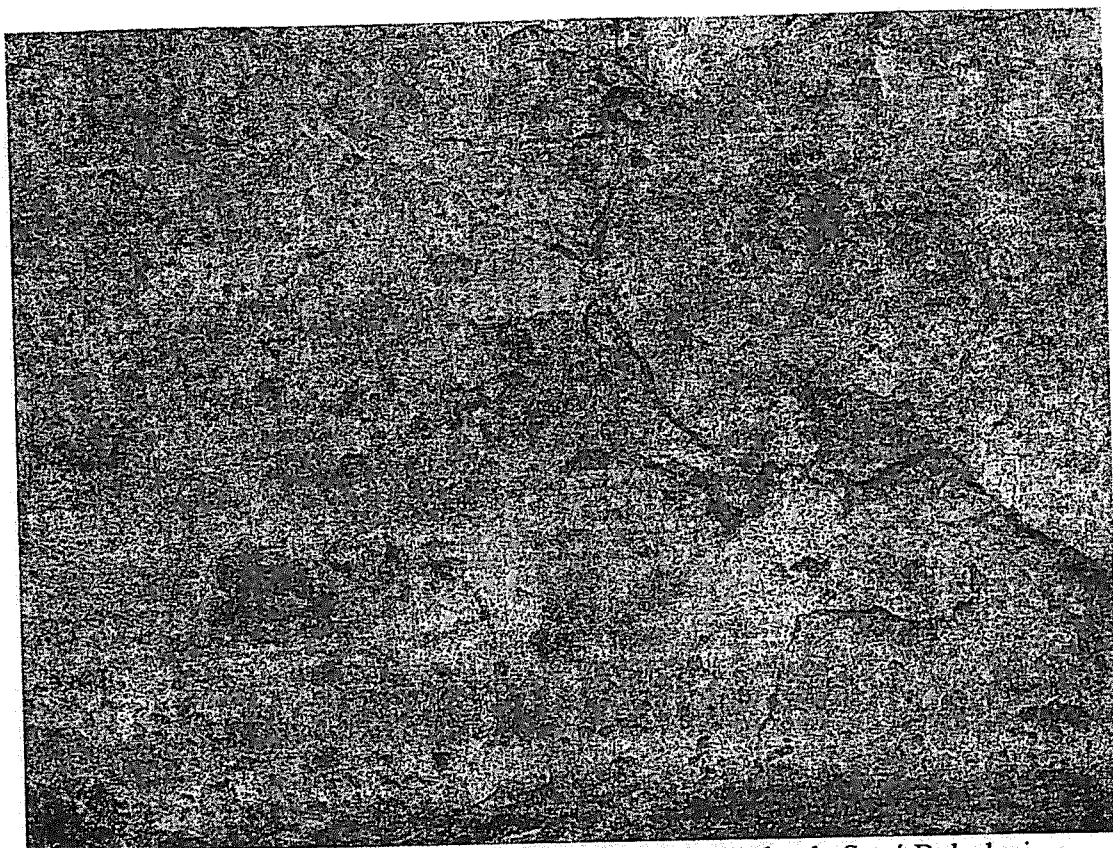
Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv.
Svatokřížská, čelní strana kaple, detail omítek ve výklenku – stávající stav

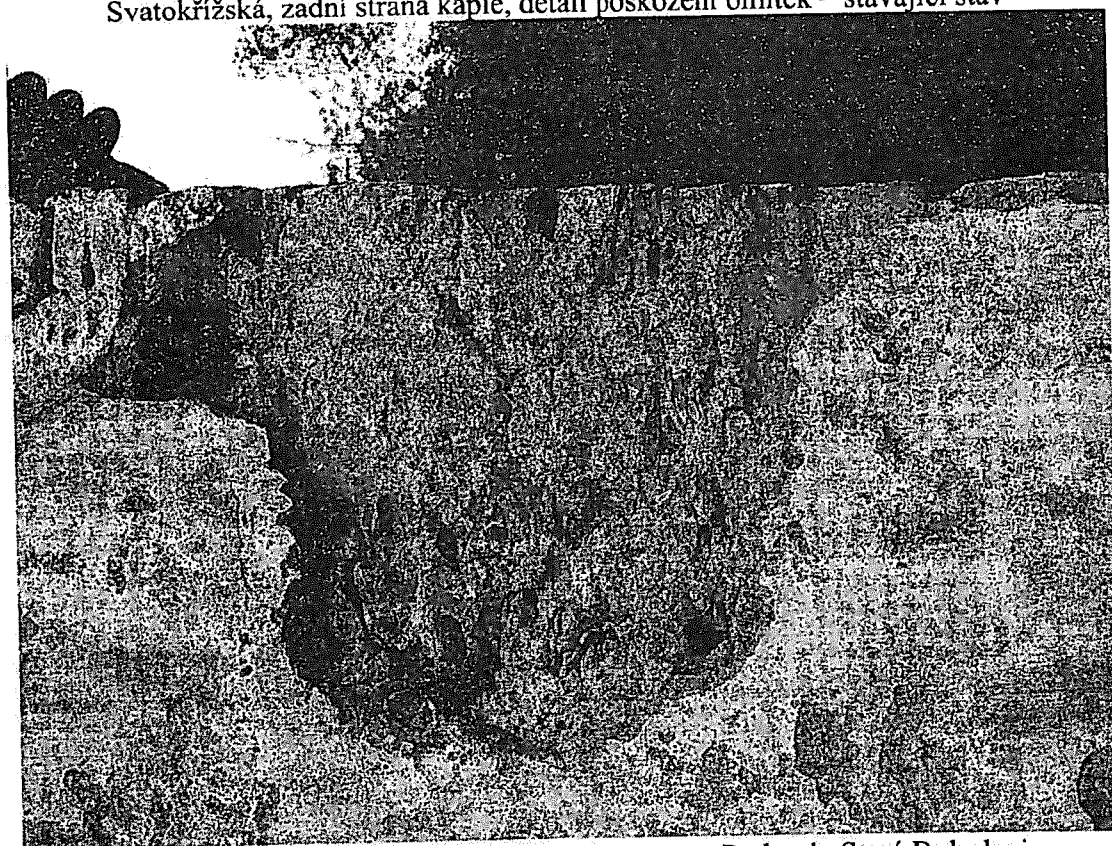
Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, čelní strana kaple, detail poškození římsy tympanonu – stávající stav

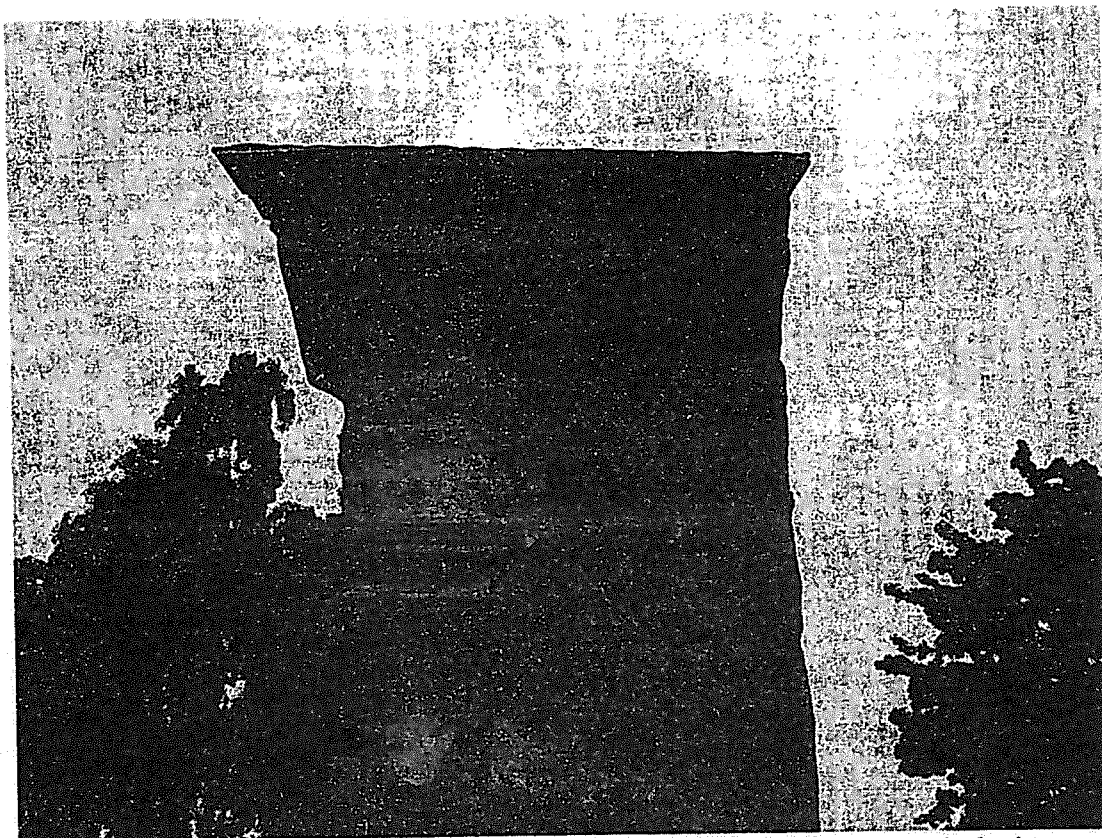
Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, čelní strana kaple, detail levého nároží – stávající stav

Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, zadní strana kaple, detail poškození omítek – stávající stav

Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, zadní strana kaple, detail poškození omítek – stávající stav

Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, pravá boční strana kaple, detail poškození horní části – stávající stav

Praha-Vinoř, kaple č. XXIX. někdejší poutní cesty z Prahy do Staré Boleslavi zv. Svatokřížská, levá boční strana kaple, detail poškození omítek – stávající stav